REDE VAN DRS. J.M. DEN UYL, GEHOUDEN OP HET BUITENGEWOON CONGRES VAN_DE PARTIJ VAN DE ARBEID OP 11 en 12 NOVEMBER 1966

Ik voel mij als de man die deelneemt aan een estafetteloop.

Een man, die de fakkel in de hand gedrukt krijgt met de boodschap en nu maar zo hard mogelijk rennen, want we moeten een achterstand inhalen.

Het is in onze beweging altijd zo geweest, dat als je zo'n boodschap krijgt dan is er geen keus. Dan is het? jasje uit, de mouwen opgestroopt en maar zien dat je die fakkel verder brengt, ook al lijkt

de weg glibberig en weet je dat je over een enkel kiezelsteentje kunt struikelen. Maar ik beloof u vandaag dat ik zal rennen, want er is geen tijd te verliezen. Alleen u moet ook wat doen, u moet zorgen dat die fakkel blijft branden, dat er olie in zit, ook al moest u die zelf uit de bodem van de Noordzee halen.

Er is geen tijd te verliezen. We hebben haast. Dat geldt vandaag in Nederland voor Beel, de kabinetsformateur, dat geldt voor het in het rechte spoor houden van onze economie, dat geldt voor de strijd

voor vrede en veiligheid in de wereld, dat geldt voor de Partij van de Arbeid. Wij hebben immers niet alleen te maken met een kabinetscrisis, met zorg om brood en werk, maar evenzeer met een stroom van onbehagen en van nieuwe ideeën, die om een antwoord vragen. Dat antwoord moet de Partij van de Arbeid geven en als hij dat niet duidelijk geeft, dan is die partij geen knip voor haar neus waard.

Het is nodig ons te herinneren dat achter de kabinetscrisis staat de nederlaag van de Partij van de Arbeid op 23 maart bij de statenverkiezingen. Ik permitteer me de uitspraak dat zonder die nederlaag de kabinetscrisis niet gekomen zou zijn en het zou laf zijn als wij niet juist vandaag het Nederlandse volk recht in de ogen zouden kijken

en dat volk het blauwe oog zouden tonen, dat ons bij de verkiezingen dit voorjaar is geslagen. Er is een golf van ontevredenheid geweest en boer Koekoek is daarop boven komen drijven. Er is onvrede, die zich richt tegen de vijf grote partijen, die gemakshalve op één hoop worden geveegd. Want velen, in het bijzonder talloze jonge kiezers, zien de verschillen niet meer, die deze partijen verdeeld houden.

Ze hebben geen deel meer aan de idealen en voorstellingen van een generatie die is opgegroeid met een vervangen naar welvaart en sociale zekerheid als hoogste doel. Een generatie, die de overwinning op het nazidom en de verdediging van de democratische vrijheden van een burgerlijke samenleving als hoogste ideaal heeft ervaren. Een generatie, die is verteerd en versleten in het grote werk van het na-oorlogse herstel. Het is al bijna tien jaar geleden dat de Engelse schrijver John Osborne als vertegenwoordiger van de toen nog boze en toen nog jonge mannen uitriep: er zijn geen grote zaken in de wereld meer over om je voor in te zetten. Nu, in deze jaren komt een nieuwe generatie aan bod, niet belast door het vele waarin de vorige generatie faalde, ongeremd door de aarzeling en de twijfel van de ouderen die veel te goed weten dat Keulen en Aken niet op één dag zijn gebouwd, niet vermoeid en niet versleten door de teleurstellingen van hen die hebben ervaren dat de periode na 1945 veel herstel bracht, maar weinig vernieuwing.

Zij protesteren en provoceren. Zij protesteren tegen de woningnood, die er twintig jaar na de oorlog nog is. Tegen de ongelijkheid, die gebleven is. Tegen het verschil tussen arme en rijke landen, dat niet kleiner, maar groter is geworden. Tegen een welvaart, die auto's en televisies bij miljoenen heeft gebracht, maar geen wegen, geen ruimte, geen bescherming tegen lawaai en stank.

Zij protesteren tegen partijen, die elkaar de bal toespelen of elkaar onder tafel in de kaart laten kijken. Tegen een officiële wereld, die politiek bedrijft, waar zij geen deel aan hebben, die zij niet kunnen overzien, laat staan beïnvloeden. - Zij protesteren en als wij niet luisteren provoceren zij; zij laten hun haren groeien of trekken met leuzen langs de straten.

En laat mij in alle duidelijkheid zeggen: Goddank. Liever een protesterende dan een overschillige. Liever een protest-stem dan geen stem.

Liever een stukke dan een beslagen ruit. En als er één partij is in dit land, die weet heeft van protest, dan is het de grote socialistische partij.

Zij is immers voortgekomen uit een strijd, die in de donkerste uren van het kapitalisme, van verworpenen opstandigen heeft gemaakt, van afgestompten zelfbewusten, van vernederde slaven, zichzelf respecterende mannen en vrouwen.

De trouw aan ons verleden vergt, dat wij - en wij voorop - oor hebben voor het protest. Dat wij ons rusteloos afvragen, waar wij mede verantwoordelijk waren, wat wij hebben verzuimd. Want dit is een uitdaging, waarop wij een antwoord hebben te geven.

Er is onvrede, die moet gemobiliseerd worden tot strijd voor een rechtvaardiger samenleving. Dit is onbehagen, dat omgezet moet worden in vernieuwingsdrang.

En wij hebben geen tijd te verliezen. In Frankrijk is op Poujade De Gaulle gevolgd. Daar heeft twijfel aan de democratie geleid tot de verblinding van de nationalistische glorie. In België is de socialistische partij teruggeworpen. In Duitsland komen de griezelige

mannetjes weer naar voren, die zich, omhangen met Hitler-orden en ijzeren kruisen aan de kiezers presenteren. En in ons eigen land oogst boer Koekoek onverstoorbaar de gezaaide afkeer van politici en parlement.
Vele plechttankers van de politiek der laatste jaren zijn op drift geraakt. De Gaulle strooide zand in de machine van de Europese eenheid.
De Europese instellingen verkeren in een permanente crisis.
Het Gaullistische Frankrijk brak uit de NAVO-organisatie.
De eenheid van de westerse politiek, het beginsel van de collectieve veiligheid werd doorbroken. Met de toenemende tegenstelling tussen Rusland en China kwam het gehele krachtenveld van de Oost-West- verhouding in beweging.
Sinds de dood van Kennedy lijkt minder dan ooit sprake van een doelbewuste dynamische leiding van de Verenigde Staten.
In deze crisis der oude zekerheden is het niet te verwonderen, dat in het oude Europa middelpuntvliedende krachten baan breken.
Ook in eigen land. Snipperpartijtjes rijzen uit de grond als paddestoelen na een warme zomerregen, zei partijgenoot Mansholt vorige week.
Belangengroeperingen ageren fris van de lever alsof er in deze wereld alleen nog maar iets te halen valt. De huisartsen vragen 100%. Die eis bewijst dat er iets ziek is en u mag zelf invullen wat.
Terecht stelt het Socialistisch Bestek, dat wij deze dagen hebben behandeld, de democratie als geneesmiddel voorop. Democratie is het zelfbestuur van een gemeenschap. Het is de uitdrukking van de vrijheid en mondigheid van de burgers. Dat betekent, dat de mensen zelf uitmaken hoe en door wie ze geregeerd worden, dat ze in dat bestuur meedoen, dat
ze weten en controleren vrat er gebeurt.
"We zijn toe aan democratisering , maar zijn daarin blijven steken"
is 'op het Congres gezegd.
Dat is juist. De democratisering van onze samenleving, is voor ons, sociaal-democraten, een nooit eindigende opgave.
Nu een nieuwe generatie zich aandient is het tijd dat we overschakelen
op een hogere versnelling, We moeten ruimte geven aan die tallozen, die mee willen denken en beslissen in hun eigen bedrijf, fabriek of kantoor,
in gemeente en staat en die tot nu toe geen echte keus hebben gekregen. Daarom geven we voorrang aan de hervorming van de onderneming, aan het doorbreken van die overleefde toestand, dat in de onderneming uitsluitend het kapitaal en zijn vertegenwoordigers de dienst uitmaakt.
Met welk recht beslissen toevallige kapitaalbezitters over leven en
werk van duizenden werknemers? Met welk recht beslissen vandaag aandeelhouders en commissarissenvergaderingen over sluiting van bedrijven en ontslag van duizenden werknemers, terwijl de vakbonden mogen komen horen welke afvloeiingsregelingen worden voorgesteld? Ik heb het afgelopen jaar, te beginnen met Deventer, tal van ondernemers aangehoord, die kwamen vertellen dot zij gedwongen waren tot irkrimping of sluiting van "hun" bedrijven.
Daarin stak vaak een menselijke tragedie ook van ondernemerskant. Maar even vaak ben ik overtuigd geworden, dat het onduldbaar is dat deze
ondernemingsvorm nog langer ongewijzigd blijft. Ons program spreekt op dit punt duidelijke taal: grotere bevoegdheden van de ondernemingsraad. beroeps- en enqueterecht van de werknemers, een andere, meer democratische samenstelling van de raden van toezicht, publikatieplicht voor de naamloze vennootschappen.
Er is op dit congres gevochten over voorrangsprograms. Wel$_{nu}$. laat ik duidelijk verklaren: de PvdA zal niet deelnemen aan enig kabinet, dat in haar program geen ernst maakt met de hervorming van de onderneming en de uitbreiding en versterking van de rechten van de werknemers.
Wat voor de onderneming geldt, geldt ook voor de politiek.
Mondige burgers willen weten, wat zij doen als zij stemmen. Zij hebben er recht op te weten wat hun stem betekent, voor welk program zij kiezen, wat er met hun stem gebeurt als de stembussen zijn opgeborgen.
Kan men de kiezers kwalijk nemen, dat zij het zicht daarop in Nederland hebben verloren? Ons politiek systeem, ons parlementaire stelsel wordt ontkracht door een onwaarachtige opstelling van de dragers van ons stelsel: de politieke partijen. Sinds 1958 zijn we nu aan de vierde kabinetscrisis toe. Ik herinner me, dat de heer Romme nog niet zo heel lang geleden voorstelde onze Grondwet zo te veranderen, dat er niet eenmaal in de vier maar in de vijf jaar kamerverkiezingen zouden zijn, want een kabinet in deze tijd had tenminste vijf jaar nodig om op stoom
te kunnen komen en om wat van z'n program te kunnen maken. De heer Schmelzer vindt blijkbaar anderhalf jaar al te lang. De KVP, het is waar, beseft zelf dat er iets loos is. Zij heeft een commissie een rapport over haar structuur en grondslag laten opstellen. Zeer

nuttig, heel waardovol.
Maar wat helpt het, als de christelijk geïnspireerde fundamenten zo
broos blijken te zijn dat ze uit gebrek aan richting telkens naar rechts omvalt, De KVP doet krampachtige pogingen naar twee kanten tegelijk te kijken. Maar intussen is zij een politieke blindganger met oogkleppen op, een willoze prooi, van conservatieve voerlieden.
Op het Volkskrant-congres is gesteld, dat de KVP vóór de verkiezingen niet kan kiezen, want er valt immers geen regering te vormen zonder de KVP en als zij zou kiezen betekent het tegelijk, dat zij zich uitlevert aan de partner voor wie zij kiest, hetzij de VVD, hetzij de PvdA. Rekenkundig volkomen juist. Maar het bewijst tegelijk, dat zolang de KVP de grootste partij blijft, zolang de KVP nodig is om een regering te vormen, zolang blijft duidelijkheid onmogelijk. Het klinkt onvriendelijk, maar het is niet anders: voorwaarde voor duidelijkheid is de nederlaag van de KVP- Het grapje "kiest Cals, stemt Schmelzer" is net iets te wrang.
Er is de afgelopen weken veel gefilosofeerd over de partijvorming en het partijwezen in ons land. Het scheppen van duidelijkheid is een zaak van de partijen, maar niet minder van de kiezers zelf.
Zeker is, dat in de situatie, die in ons land is ontstaan, de partijen gebonden zijn van hun kant alles te doen om verdere onduidelijkheden te vermijden. Dat bepaalt ook de opstelling van de PvdA in deze crisis. Als u mij vraagt; waar staat de PvdA, dan is mijn antwoord; precies op dezelfde plaats waar zij stond toen op 14 oktober het kabinet Cals ten val werd gebracht, en ik voeg er aan toe; daar zal zij geen milimeter van af wijken. De PvdA steunde het kabinet-Cals, zij had vertrouwen in het financieel-economisch beleid, zij achtte het dekkingsplan gezond, gelet op de stand van onze economie.
Waarom zou de PvdA daarvan ook maar één streep afwijken? Omdat de heer Schmelzer zijn wantrouwen uitsprak in het financieel-economisch beleid? Zijn goed recht, maar dan ook zijn plicht voor een ander beleid en een ander kabinet te zorgen.
Het Christelijk Nationaal Vakverbond heeft gezegd de val van het kabinet Cals diep te betreuren, omdat het een begin had gemaakt met structurele hervormingen, waarnaar de christelijke vakbeweging zo lang reikhalzend heeft uitgezien. Wij kunnen dat alleen maar beamen en voegen er aan toe; die hervorming van de grondslagen van onze samenleving, waarmee een begin is gemaakt, is een te kostbaar goed om het risico te lopen dat ze thans in compromissen de mist in gaat. De oud-voorzatter van het CNV zegt; "De christelijke vakbeweging is op zoek naar een hervorming van de maatschappij". Dat heeft de christelijke vakbeweging gemeen met het socialisme."
Dat is duidelijke taal !
De vastbeslotenheid tot hervorming van de maatschappij onderscheidt de PvdA van de andere partijen. Er is veel geklaagd over de vervaging van de verschillen tussen de partijen. Mag ik bekennen, dat ik daar nooit moeite mee heb gehad? Ik zie wel, dat het nog altijd mode is om progressief te doen.
Dat men dus vaak dezelfde schone woorden aanheft, maar ik heb èn als kamerlid èn als wethouder en als minister van economische zaken vrijwel dagelijks ervaren dat de daden verschillen. Bij tientallen stemmingen in de kamer bijv. over kleine en grote wijzigingen in belastingontwerpen stond en staat de PvdA tegenover rechts.
En de inzet is dan doodgewoon de strijd om de verdeling van het
maatschappelijk inkomen.
Er is op dit congres veel gesproken over de noodzaak van meer gelijkheid in inkomens. De noodzaak om meer te doen voor de laagstbetaalden. Juist als het nationale, het gezamenlijke inkomen toeneemt en de mogelijkheden groter worden, schrijnen de verschillen des te sterken.
In ons program neemt de verkleining van deze verschillen daarom een hoofdplaats in. Wij weten, dat deze verschillen niet met machtswoorden of slagzinnen kunnen worden verkleind. Ook hier gaat het om de grondslagen van onze maatschappij. Alleen door gebruik te maken van alle instrumenten, van de loonpolitiek, de sociale verzekering, de belasting- politiek en vooral de gelijke kansen op onderwijs en ontwikkeling voor iedereen kunnen we voortgang boeken naar dat ideaal van grotere gelijkheid.
Er is gezegd: velen hebben ons niet begrepen, omdat wij de welvaartsstijging wilden omzetten in uitgaven voor grotere leefbaarheid van de samenleving. Als dat waar is, dan zijn wij niet voldoende duidelijk geweest. Want in "Om de kwaliteit van het bestaan", ons program in 1963 is scherp gesteld: als terwille van meer gemeenschapsvoorzieningen mensen minder welvaartsstijging kunnen krijgen, dan moet ook zeker zijn, dat de hogere inkomenstrekkers het eerste en het meeste bijdragen. Als er belastingen moeten worden verhoogd dan eerst de successierechten en de belasting op vermogens.
Als er beperking van de loonstijging moet zijn, dan ook beperking van de andere inkomens: renten, dividenden, huren, pachten.
Wij wensen doelbewust in te grijpen in de verdeling van inkomens en vermogens. Om de zwakke meer en de sterke minder te geven.
Als wij de afgelopen periode een moeizame strijd hebben geleverd om de zeggenschap en de opbrengsten van de bodemschatten, dan was het mede omdat gas en olie, die van ons allemaal zijn, niet tot het winstobject van enkelen mogen worden.

Als de voorwaarden waaronder gas en olie opgespoord en gewonnen kunnen worden in dit land voorwerp van scherpe strijd zijn geworden, dan is daarbij een fundamentele socialistische overtuiging in geding.
Ik heb van het begin af, dat ik met deze zaak te maken had, nooit het gevoel gehad, dat er hier iets onduidelijks was. En zolang ik er iets mee te maken heb zal ik weigeren, dat er een rookgordijn omheen wordt gelegd.
Elke burger kan het begrijpen.
Ik lees u voor oen brief, die een vrouw uit de Amsterdamse Jordaan mij schreef.
Weledele heer deze bericht ik u,
dat ik uw zou willen inlichten waar olie te vinden is.
Als meisje van 15 jaar wilde ik altijd de straat schrobben voor mijn Moeder dan haalde wij altijd water uit een welput en die put liep altijd over in het rok dat was een rivier maar rond die put was het altijd blauw van de Olie dus ik denk dat daar wel olie te vinden is.
Als u wilt weten waar het is komt u mij maar halen.
U begrijpt het, dit is een misverstand, om die olie gaat het niet.
Maar deze vrouw heeft er niettemin meer van begrepen dan de geachte heer Blaisse. Wie gas of olie vindt houdt het niet voor zichzelf, maar brengt het bij de minister, want hij beheert het voor ons allemaal.
Bij de herziening van de onteigeningswetgeving, die door minister Samkalden is voorbereid, gaat het in wezen om dezelfde zaak. Grond is schaars. In de komende jaren zullen tienduizenden ha. nodig zijn voor uitbreiding van steden en dorpen. De grond, die daarvoor nodig is, stijgt in waarde, dank zij het feit, dat de overheid miljarden besteedt om nieuwe wegen en wijken aan te leggen.
Wie heeft recht op de waardevermeerdering van die grond? Wij zeggen: niet de toevallige bezitter, maar de gemeenschap. Daarom moet de overheid kunnen onteigenen tegen een lage waarde en behoren de gemeenten een recht van voorkoop te krijgen om tegen een lage waarde die grond te kopen.
Als de gemeenschap ergens kan bezuinigen, als wij nieuwe belastingheffing kunnen sparen, dan is het hier. Maar voor deze bezuiniging geven onze conservatieven niet thuis.
Het zijn waarlijk geen geringe zaken, die in het program-Cals aan de orde zijn gesteld. Het zijn waarlijk geen geringe belangen, die door de crisis van Schmelzer op het spel zijn gezet.
Als wij opkomen voor een wettelijk minimum loon, dan pogen wij de laagste inkomens op te trekken.
Als wij opkomen voor een zo groot mogelijk aandeel van de staat in de gasen oliewinning, als wij de winsten uit grondbezit en grondspeculatie afsnijden, dan snijden wij een belangrijk deel van de hoge, van de ontoelaatbare hoge inkomens af.
Zijn wij fanatici van de gelijkheid?
Ik houd een samenleving, waarin ieder precies evenveel krijgt niet voor mogelijk en niet voor ideaal. Wij willen iets anders. Wij willen meer gelijkheid, omdat wij socialisten geloven in de fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen en dat ook in onze samenleving tot uitdrukking willen zien komen.
Misschien hebt u enkele weken geleden op de t.v. die Londense professor gezien, die in zijn kliniek maar een beperkt aantal mensen zou helpen met een kunstnier. Een zaak van leven of dood. De verslaggever vroeg hem, hoe bepaalt u nu wie u helpt? De hoogleraar antwoordde: "Wie het eerst komt, wordt geholpen. Ik kan toch niet bepalen of de ene mens waardevoller is dan de andere."
Ik weet niet wat deze man stemde, het interesseert me ook niets.
Ik weet wel, dat hij precies weergaf wat ons als socialisten drijft, als wij spreken over de gelijkwaardigheid van de mens.
De zwakste onder ons heeft een gelijk recht op levensontplooiing als de sterkste.
Als ergens behoefte is om onbehagen om te zetten in daadkracht, dan is het waar het gaat om vrede en veiligheid. We hebben leren leven met de angst voor de atoombom. We hebben leren leven met de gedachte, dat enkelingen de levenskansen van deze en komende generaties in de hand hebben.
Enkelingen. Wij kunnen slechts hopen dat zij, die de verantwoordelijkheid dragen voor de atoombom in de twintigste eeuw de wijsheid van de staatsman en de menselijkheid van de huisvader zullen kunnen opbrengen. In tijden van ontspanning, zowel als in tijden van spanning. Eén ding is zeker. Naarmate het aantal landen dat over atoomwapens beschikt groter wordt, is die kans op wijsheid en menselijkheid geringer. En dat is het grote gevaar dat ons op dit moment bedreigt. Twintig jaar geleden was er één land, dat over atoomwapens beschikte, thans zijn het er vijf.
En als niet snel de deur van de atoomclub op slot wordt gedraaid, zullen het er binnen weinige jaren tien of vijftien zijn.
Deze ontwikkeling stuiten, deze uitwaaiering indammen, deze dwaasheid
bestrijden, dat moet de taak zijn van de socialistische beweging, hoe
klein ook haar invloed, hoe gering ook haar mogelijkheden.

Zonder hoop ben ik niet. Russen en Amerikanen waren nimmer zo dicht bij overeenstemming over een verdrag tegen de spreiding van kernwapens dan thans het geval is. Maar wij moeten er ook voor zorgen, dat het wordt nageleefd. Daarvoor is meer nodig.

Het Plan-Van der Stoel, één dezer dagen in de Verenigde Naties ontwikkeld, tot het brengen van alle vormen van vreedzaam gebruik van atoomenergie onder een wereldwijd controlestelsel en voor de uitbreiding van het kern- stopverdrag tot alle proefexplosies, ook de ondergrondse, vormen een eerste stap in deze richting.

Bij elke stap die wij doen, moeten wij ons afvragen of de zaak van de vrede er door wordt gediend. Dat geldt bijv. ook voor de NAVO. Zou de vrede er meer gediend zijn, als wij de NAVO zouden opheffen?

Mijn antwoord is: zolang geen vorderingen op de weg naar ontwapening zijn gemaakt, neen.

Uiteenvallen van de NAVO betekent het wegvallen van de Amerikaanse garantie voor onze veiligheid en daardoor automatisch het ontstaan van een Russisch militair overwicht op het Europese vasteland. Denkt u werkelijk, dat de Russen, zo de machtsverhoudingen zich in hun voordeel zouden veranderen, toeschietelijker zouden worden en meer bereid tot een duurzaam vergelijk met het westen, dat wij zo vurig wensen? Het zou wel heel naief zijn dat te geloven. Daarom kies ik vóór de NAVO, maar niet voor een ongewijzigde NAVO. De NAVO van vandaag moet evenzeer zijn een orgaan, waarbinnen de initiatieven worden voorbereid om tot een ontspanning met het Oostblok te komen. De NAVO moet mede worden een instrument voor de vrede. Kan het socialisme, kan de Socialistische Internationale daaraan een eigen bijdrage leveren?

Stellig, indien het socialisme door de snel hoger wordende barrières van het nationalisme in de rijke, geïndustrialiseerde landen weet heen te breken.

Terwijl vrede en veiligheid, armoede en honger en de rassentegenstellingen om een internationale aanpak smeken, steekt in de landen die het beste af zijn de totaal overleefde opvatting van een onafhankelijke buitenlandse politiek opnieuw de kop op.

Tegenover de onmacht van conservatieve en christendemokratische partijen staat een verheugende ontwikkeling van een zich versterkend socialisme in Europa. Dat is het geval in Duitsland. In Italië is na vele ja ren van verdeeldheid de eenheid hersteld. Maar het belangrijkste is dat het Engeland van Wilson en Brown doelbewust de weg naar Europa zoekt. Wij roepen Wilson toe, schiet op, de tijd dringt, kom over en help mee de zaak van de demokratie in Europa de zaak van gemeenschappelijke socialistische actie te versterken.

Partijgenoten, onze opdracht in deze tijd is: onbehagen omsmeden tot vernieuwingskracht. Wij staan kritisch tegenover het bereikte, wij zijn hervormers, maar wij trekken onze handen niet af van onze samenleving, zoals die mee door ons toedoen geworden is, Wij zijn mee-aansprakelijk, hoe beperkt onze invloed, hoe gering onze macht ook vaak geweest is. Ik wil in dit verband niet voorbijgaan aan de economische moeilijkheden van vandaag. Wilden wij teveel?

Ik geloof het niet. Wij wilden veel, omdat veel nodig is. Ik heb van het begin van mijn optreden als minister van Economische Zaken gewaarschuwd; het is gevaarlijk te menen dat welvaart en werkgelegenheid nu wel een bekeken zaak zijn. Wij willen immers én meer geld in de huishoudportemonnee in de gezinnen, meer levensruimte voor de mensen thuis, in hun vrije tijd, in hun verlangen van elke dag. Wij willen tegelijk méér gemeenschapsvoorzieningen, meer wegen, beter onderwijs en voor iedereen, betere woningen, wij willen de afschuwelijke woonkazernes in de krottenwijken van de steden weghebben, wij willen meer ontwikkelingshulp. Welvaart voor iedereen en meer gemeenschaps voorzieningen - dat is een ontzaggelijke opgaaf. Daarvoor moet hard en vooral doelmatig worden gewerkt. Daarvoor is een stelselmatige aanpassing van bestaande bedrijven en produktiemethoden nodig. In verschillende bedrijfstakken is daarmee een begin gemaakt sin de kolenmijnen, in de scheepsbouw, in de textiel. Wij moeten de moed hebben tijdig om te schakelen daar waar het nodig is.

Mensen moeten daar kunnen werken, waar het meest wordt bijgedragen tot datgene, wat in en voor ons land nodig is. Ik ben vaak voorgesteld als een onverbeterlijke optimist als het gaat over onze economie. Dat is juist. Optimistisch in die zin, dat ik vertrouwen heb in de fundamentele groeikracht van onze economie, in zijn concurrentievermogen.

Dat ben ik ook vandaag. Maar ik heb er nooit een geheim van gemaakt, dat het volvoeren van de taken, die we ons stellen, grote inspanningen zal vragen. Dat we toe moeten naar minder loon-stijging en vooral ook minder prijsstijging dan we de laatste drie, vier jaar hebben gehad. Dat we niet bang moeten zijn om het operatiemes te hanteren, niet alleen in ons distributie-apparaat, maar evenzeer in onze industrie.

Er zijn - ook economisch gesproken - geen goedkope oplossingen.

Onze maatschappij is een fijnvertakt organisme. Wie haar besturen en zeker wie haar hervormen wil, moet goed toegerust zijn. Vergelijk haar met een horloge, dat moet blijven lopen.

U begint weinig met een schroevendraaier of met een nagelschaartje. De P.v.d.A. is een partij, waarvan de vertegenwoordigers juist

in publieke functies grote verantwoordelijkheid hebben gedragen en dragen.
Wij willen de maatschappij hervormen, niet stuk maken. Als wij meer gelijkheid vragen, meer vrijheid, groter doelmatigheid, dan doen wij dat in het besef, dat wij in een rechtstaat leven, waarin de rechten en vrijheden, die wij kennen, in harde strijd verworven zijn.
Als wij vragen om helderheid en doorzichtigheid in het politieke bestel, dan doen wij dat vooral omdat wij ons verantwoordelijk weten voor de primaire belangen van de grote massa van onze bevolking.
Het program, dat wij als basis hebben gekozen, is geen goedkoop program.
Het trekt diepe voren in het bestaande bestel. Het is voer voor mondige burgers. Het tast de gevestigde belangen aan. Uitvoering van ons program zal de inkomensverschillen verkleinen, de waardevermeerdering van de grond aan de gemeenschap brengen, de baten van gas en olie, waar ze thuis horen bij heel ons volk.
Het program te verzakelijken, er macht voor te werven, vraagt al uw vasthoudendheid, al uw energie, al uw geloof in de beginselen die wij verdedigen .
Maar het is de moeite waard. Het is de moeite waarde twintig jaren na de oorlog vrij en onbevangen het Nederlandse volk tegemoet te treden en steun te vragen voor ons program en onze strijd.
Maar wij doen dat zelfbewust en zeker van onze zaak. Dit Congres was een voortreffelijk congres. Ik herinner mij niet dat ooit met zoveel elan, met zoveel overtuigingskracht is gediscussieerd om de juiste inhoud van ons program, om de trefzekerheid van onze strategie.

Dit is een partij om mee te werken. Een partij, die overwinningen en tegenslagen heeft ervaren. Een partij gedragen door solidariteit, waarin de fakkeldragers van gisteren en van vandaag verenigd zijn door "der kameraadschap sterke band".
Ik heb straks gezegd, dat ik mij voel als de estafetteloper, die de fakkel in handen geduwd krijgt. En ik heb gezegd; er is geen keus.
Welnu, er is voor de P.v.d.A. geen keus. Zij is thans geroepen helderheid in de politiek, socialisme te brengen in Nederland.
Wij vragen vertrouwen in de grote socialistische partij van Nederland, met uw steun de grootste partij.